

Standaardisatie van gebaren

Corline Koolhof

(Uit: Woord en Gebaar februari 2001)

Terwijl er in Den Haag gedemonstreerd werd, vond er in Amersfoort een andere belangrijke activiteit plaats in het kader van de erkenning van de Nederlandse Gebarentaal, namelijk de Stabol-dagen. STABOL staat voor Standaardisatie van het Basis en OnderwijsLexicon en is een van de 4 projecten van Het Convenant dat het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen afsloot met Dovenschap, de doveninstututen en Fodok in 1998. Deze projecten hebben tot doel om het lexicon en de grammatica van de Nederlandse Gebarentaal enigszins te standaardiseren. De overheid vindt die standaardisatie heel belangrijk, zelfs zo belangrijk dat zij het als voorwaarde voor de erkenning stelt.

Over standaardisatie doen zich veel spookverhalen de ronde. We hebben een aantal vooroordelen op een rijtje gezet:

Standaardisatie van het basislexicon van de Nederlandse gebarentaal is een nieuwe activiteit.

Dat is niet juist. In 1981 vond het eerste onderzoek plaats naar het lexicon van de NGT. Er bleken veel varianten tussen verschillende regio's, maar ook binnen de regio's. In de afgelopen 20 jaar is de Nederlandse Gebarentaal steeds zichtbaarder geworden, dove mensen zijn meer met elkaar in contact gekomen en gebaren werden vastgelegd op film en tekening. Het gevolg is dat doven gebaren van elkaar overnemen en er op een natuurlijke manier al gestandaardiseerd wordt.

Sommigen denken dat iedereen nu de standaardgebaren moet gaan gebruiken en dat alle andere varianten foute gebaren zijn.

Absolute onzin!! Een taal leeft en wordt geleefd door de gebruikers. Het vastleggen van een basislexicon kun je vergelijken met het vastleggen van een basislijst voor het Nederlands. Deze lijsten worden gebruikt bij de ontwikkeling van bijvoorbeeld basiscursussen. Iedereen die een taal leert begint met het leren van basiswoorden en leert daarna alle mogelijke andere varianten en synoniemen.

Andere mensen denken dat standaardisatie betekent het kiezen van 1 gebaar voor 1 woord.

Wederom absolute onzin! Je kunt nooit een 1 op 1 vertaling maken tussen 2 talen. Bij standaardisatie wordt niet gekeken naar het woord, maar naar de betekenis van een bepaald begrip en de gebaren die daarbij horen. Zo kunnen er bijvoorbeeld voor het begrip 'ontwikkeling' verschillende gebaren in verschillende contexten opgenomen worden. Ontwikkeling (1) staat voor de ontwikkeling van iets wat op een hoger niveau komt en ontwikkeling (2) staat voor geestelijke ontwikkeling.

ontwikkelen 1

ontwikkelen 2

Het project STABOL gaat dus over de standaardisatie van een deel van het lexicon en wordt uitgevoerd door het Nederlands Gebarencentrum in samenwerking met Dovenschap.

Doel van het project is het uitbrengen van een cd-rom waarop ongeveer 2500 gestandaardiseerde gebaren staan uit het Basislexicon en 2000 uit het Onderwijslexicon, om daarmee de erkenning van de Nederlandse Gebarentaal mede mogelijk te maken.

Nogmaals:

De keuze van standaard-gebaren betekent niet dat andere gebaren niet "goed" meer zouden zijn of niet meer gebruikt zouden mogen worden.

Het Basis- en Onderwijslexicon

In het Basislexicon gaat het om ongeveer 2500 reeds bestaande basisgebaren uit de NGT. In de afgelopen jaren zijn verschillende cd-roms uitgebracht waarop veel basisgebaren staan. Binnen het STABOL-project is ervoor gekozen om het werk dat voor deze cd-roms verricht is niet opnieuw te doen, maar gebruik te maken van datgene wat er al is.

In het Onderwijslexicon worden gebaren opgenomen die vooral bij verschillende vakken in het onderwijs gebruikt worden. Daarin zullen ook nieuwe gebaren bedacht gaan worden voor begrippen waar op dit moment nog geen gebaar voor bestaat.

Medewerkers van STABOL

Aan het STABOL-project werken verschillende mensen mee. Er is een werkgroep die het voorbereidende werk heeft gedaan, zoals het vaststellen van de begrippen die horen in een basislexicon en het opstellen van criteria aan de hand waarvan gebaren tot standaard-gebaar worden gekozen.

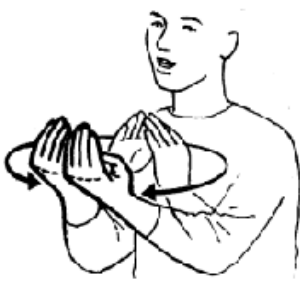
Tijdens de STABOL-dagen op 18 en 19 januari werd er gewerkt in een groep van 12 mensen, bestaande uit Doven, taalkundigen en horende tweetaligen die met elkaar een eerste basislijst met gebaren bespraken die gestandaardiseerd moeten worden.

De Doven zijn uitgenodigd in samenspraak met Dovenschap. Verschillende regio's moesten vertegenwoordigd zijn: het noorden, oosten, zuiden en westen. De deelnemers moesten vaardig en deskundig zijn op het gebied van de Nederlandse Gebarentaal. En de deelnemers moesten in staat zijn om flexibel om te gaan in het kiezen van gebaren. Met andere woorden: iemand die alleen zijn/haar eigen gebaren de beste vindt, kan onmogelijk meedoen met het maken van doordachte en beargumenteerde keuzes voor standaard-gebaren.

Hoe zijn we te werk gegaan?

Er is eerst een lijst samengesteld met basisbegrippen. Vervolgens is er gekeken naar de bestaande gebaren cd-roms GIDS, GLOS en NSDSK. Van alle basisbegrippen staan gebaren op de cd-roms. Deze gebaren hebben we als uitgangspunt genomen.

Van sommige begrippen bleek op de cd-roms overal hetzelfde gebaar te staan. Dit gebaar is dus in alle regio's hetzelfde. Bijvoorbeeld gebaren voor: wereld, aanwezig, afgesproken, bezorgd zijn, geboren, hoek, koffie, koe, spijkerbroek, vliegtuig en Nederland. Deze gebaren zijn in de loop der jaren al op een natuurlijke manier gestandaardiseerd. Over deze gebaren is het niet nodig opnieuw te praten.

wereld

aanwezig zijn

afgesproken

geboren worden

koffie

koe

Nederland

Van een heleboel andere begrippen staan op de cd-roms 2 of 3 verschillende gebaren. Van deze gebaren moet bekeken worden welke gestandaardiseerd kunnen worden. Dat was de taak die verricht moest worden tijdens de eerste STABOL-dagen. Het gaat hier om gebaren als: koningin, oranje, nieuw, cursus, jaar, konijn, klaar, duidelijk, zus, broer.

oranje(1)

oranje(2)

onthouden(1)

onthouden(2)

Het is niet altijd zo dat voor 1 begrip 1 standaardgebaar gekozen moet worden.

- Sommige gebaren worden namelijk in alle regio's allebei gebruikt als synoniemen. Een voorbeeld daarvan is het gebaar BELANGRIJK.
- Sommige gebaren voor een bepaald begrip worden in verschillende situaties gebruikt: formele en

informele situaties. Bijvoorbeeld de gebaren DUUR.

Sommige gebaren voor een bepaald begrip worden door verschillende leeftijdsgroepen gebruikt: kinderen en volwassenen. Bijvoorbeeld het gebaar SKELTER.

- Er vaak meer gebaren in de NGT voor een bepaald begrip aanwezig.

Dit kan te maken hebben met:

- het visuele aspect van gebarentalen; bijvoorbeeld LEEG (verschillende gebaren voor bijvoorbeeld een lege fles, een lege ruimte).
- betekenisnuances die niet in het Nederlands voorkomen; bijvoorbeeld IN-DE-WAR.

Bij het kiezen van een gebaar tot standaardgebaar wordt gebruik gemaakt van de volgende criteria die door de werkgroep STABOL is opgesteld:

- Gebaren op CD-roms GIDS, GLOS en Communiceren met dove kinderen thuis en op school (NSDSK) worden gevolgd, tenzij het gebaar niet klopt.
- Als 1 regio een gebaar heeft voor een bepaald begrip, en de andere regio's niet, wordt dat gebaar gekozen als standaard-gebaar.
- Als 1 gebaar vaker gebruikt wordt dan een ander gebaar, wordt het meest gebruikte gebaar gekozen als standaard-gebaar. Dit geldt niet voor regionale gebaren.
- Gebaren die verschillen van elkaar in het manuele deel hebben meer voorkeur dan gebaren die alleen verschillend zijn in de gesproken component.

Bijvoorbeeld het gebaar DOCHTER en ZOON wordt precies hetzelfde gemaakt alleen het mondbeeld verschilt. In een andere regio zijn er 2 verschillende gebaren voor DOCHTER en ZOON, deze hebben dan dus voorkeur.

- Gevingerspelde woorden en klankgebaren zijn geen NGT-gebaren.
- Voor verschillende begrippen: verschillende gebaren.
- Gebaren met een orale component hebben meer voorkeur dan gebaren met een gesproken component.
- De logica van gebaren die met elkaar verwant zijn, moet behouden blijven. Bijvoorbeeld bij gebaren voor morgen, overmorgen, gisteren en eergisteren.
- Het argument "iconische (of arbitraire) gebaren zijn beter" geldt niet. In gebarentalen kunnen gebaren zowel iconisch (herkenbaar aan de vorm bijvoorbeeld HUIS) als arbitrair zijn (niet herkenbaar aan de vorm bijvoorbeeld PROBEREN)

Bij de keuzes moet rekening gehouden worden met de Dovencultuur, geschiedenis en oorsprong van een gebaar, informele en formele gebaren, kindertaal en volwassentaal.

In de afgelopen STABOL-dagen zijn ongeveer 300 gebaren besproken waarvan er 200 gekozen zijn tot standaard-gebaar. Een resultaat waar we erg tevreden over mogen zijn. Binnenkort zullen er opnieuw Stabol-dagen georganiseerd worden om het Basislexicon verder te bespreken.

Kortom er wordt hard gewerkt aan de standaardisatie van de Nederlandse Gebarentaal. In maart 2002 moeten de projecten van het Convenant afgerond zijn en kan er dus overgegaan worden tot de erkenning van de NGT als de politiek dat wil!

De illustraties komen van Effatha getekend door Gert-Jan de Kleer en Tim de Graaf.

© Nederlands Gebarencentrum 2001. Het is niet toegestaan zonder schriftelijke toestemming van het Nederlands Gebarencentrum dit artikel of een gedeelte uit dit artikel over te nemen.